MEDALION

ADRIAN ROGOZ

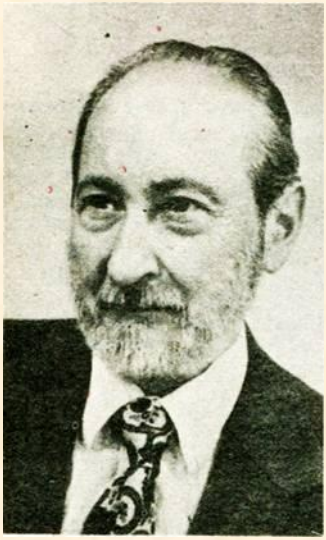

Deşi scria prima sa povestire ştiinţifico-fantastică *Astrul artificial,* încă în 1934, la vîrsta de 13 ani, iar apoi, în anii următori, aşternea pe hîrtie „cîteva articole tangente cu ştiinţa", ADRIAN ROGOZ (născut la 19 aprilie 1921, la Bucureşti) avea să debuteze abia peste alţi zece ani, cu poezie. Dar poetul va ceda locul, pentru mai mult de trei decenii, autorului de science fiction. La primul concurs naţional de literatură ştiinţifico-fantastică, organizat în 1955, de revista *Ştiinţă şi tehnică* (preşedintele juriului fiind Cezar Petrescu), el obţine un premiu II *ex aequo* pentru povestirea *Inimă de ciută,* scrisă în colaborare cu Chr. Ghenea, unde era anticipat transplantul cardiac, astăzi curent. În octombrie 1955, proaspătul premiat îşi asigură sprijinul revistei *Ştiinţă şi tehnică* pentru editarea bilunară a unui supliment SF al acestei reviste —*„Colecţia Povestiri ştiinţifico-fantastice"* — ce avea să devină cea mai importantă publicaţie periodică de science fiction apărută pînă acum în România.

Pe parcursul celor aproape două decenii de apariţie (1955—1974) a *Colecţiei „Povestiri ştiintifico-fantastice".* Adrian Rogoz s-a identificat cu aceasta pînă la confundare, pînă într-atît, încît principala sa operă a ajuns să fie considerată colecţia celor 466 de numere ale acestei publicaţii — raritate de preţ pentru colecţionari —, ceea ce însă evidenţiindu-l pe animatorul „genului" şi al mişcării SF, îl nedreptăţeşte însă pe *scriitor.*

Acesta, scriitorul, nu trebuie însă căutat în primele sale scrieri, cu excepţia poate a titlului pentru care personal autorul afişează un explicabil orgoliu SF — *Inimă de ciută* (CPSF, anul I. nr. 5/1 decembrie 1955),

„povestire scrisă de mine în colaborare cu dr. *Christian* Ghenea şi în care isprava lui *Christian* Barnard, adică transplantarea unei inimi, a fost anticipată cu 12 ani, iar dacă e vorba de grefa la om a unui cord de animal — cu peste 20 de ani".

Cel mai ambiţios proiect de roman SF al lui Adrian Rogoz avea să fie însă *Omul şi Năluca* (1965), în ale cărui 550 de pagini sînt de fapt „lipite" două romane, complet eterogene. În ordinea prelucrării şi „naturalizării" româneşti a motivelor de *science fiction,* asistăm dealtfel, în *Omul şi Năluca,* la o primă deschidere — încă timidă, poate naivă, dar plină de savoare poetică — în direcţia exobiologiei. Inovaţie care-şi pune în lumină adevărata semnificaţie numai prin raportare la contextul epocii, al anilor '50. Absolut originală este, de asemenea, soluţia pe care o găseşte Adrian Rogoz pentru a-şi asigura o minimă continuitate între *science fiction* şi poezie: plăsmuirea unui limbaj necesar comunicării între Dutch, omul de pe Terra, şi Daphne, fata-plantă de pe Venus, limbaj imaginar care-l divulgă pe poet: un rafinat auz eufonic culege din toate limbile pământului cuvinte disparate, spre a le combina apoi după criteriul acordului între sunet şi sens, apanaj — se ştie — al poeziei.

Că proporţiile mai reduse îl avantajează pe scriitor, devine evident o dată cu volumul de nuvele şi povestiri *Preţul secant al genunii* (1974). unde, alături de lungimi şi redundanţe care încurcă accesul la idei SF, altfel captivante şi spectaculoase în sine *(Oriana, eu şi Gemmi 1. 2. J...)*, figurează şi piesele de rezistenţă ale scrisului lui Adrian Rogor. *Altarul zeilor stohastici* (povestire distinsă cu Premiul special la primul EUROCON, Triest. 1972), *Alambai sau arcanele artei* şi, în primul rînd, nuvela care dă titlul volumului — *Preţul secant al genunii.* Sub acest titlu, destul de căutat şi abscons, se ascunde însă o originală versiune în registru SF a unui motiv literar ilustru — „căutarea absolutului". Aşa cum orice acţiune umană, urmărită în absolut, îşi consumă agentul, in istoria lui Dav Bogar — şahist de geniu a cărui viaţă se consumă în urmărirea ambiţiei aparent gratuite de a cîştiga o partidă, una singură, în faţa nooplanetei Tehom, programată tocmai pentru a fi invincibilă în jocul de şah — se regăseşte, pentru a invoca un simplu reper de situare asociativă, ceva din tenacitatea fanatică şi

obsesivă a căpitanului Ahab, cel care cutreieră toată viaţa mările şi oceanele pentru a răpune monstrul mitic care este „Balena Albă”, Moby Dick, din romanul omonim al lui Herman Melville.

Renunţind în cele din urmă la „travestiul SF” (?), în care părea a se fi instalat definitiv, Adrian Rogoz îşi ia prin surprindere cititorii ieşind pentru prima dată în public ca poet, la vîrsta de 60 de ani, cu volumul *Inima rezistentă* (1981), unde sexagenarul „debutant” recuperează o activitate poetică de patru decenii.

Trecînd acum peste contribuţiile ştiinţifice ale scriitorului *(hard science: Interdisciplinaritatea şi triada materiei,* 1980; *Textul — componentă a imaginii plastice,* 1982 ş.a.), se cuvin neapărat metţionate însă două din traducerile sale: *Nebuloasa din Andromeda* (1957), de Ivan Efremov, şi *Solaris* (1974), de Stanislaw Lem.

(Cornel Robu)

INIMĂ DE CIUTĂ

A. ROGOZ ŞI C. GHENEA

(Retro SF)

În ultima zi de cursuri, profesorul Eugeniu Bîrlea, unul dintre cei mai cunoscuţi chirurgi din ţară, invitase în laboratorul său personal cîţiva dintre cei mai buni studenţi, care, în scurtă vreme, urmau să devină medici.

Dacă pînă atunci, la cursuri, Bîrlea nu depăşise prea mult latura pur practică, acum, spre uimirea studenţilor, le arătă o sală de operaţii-laborator de chirurgie experimentală, cu aparate deosebit de ciudate. Unele le atraseră atenţia, căci le erau necunoscute chiar şi celor mai buni practicieni. La întrebările lor, puse bineînţeles în şoaptă, unul dintre asistenţi le răspunse că sînt construite după indicaţiile profesorului – şi că lui Bîrlea nu-i place să se discute despre propriile-i realizări.

Ca niciodată, în expunerea caldă şi plină de pasiune a profesorului, se simţea în ziua aceea o oarecare nerăbdare sau, mai bine zis, o ascunsă nervozitate. Cînd intrară într-o încăpere alăturată, toţi putură observa cum Bîrlea de-abia îşi stăpîneşte un rictus care-i strîmba obrazul.

— Dragii mei colegi, rosti el cu vocea scăzută, aici vă rog să vă îmbrăcaţi în halate sterile. Le găsiţi în casoletele de lîngă perete!

Operaţia aceasta dură aproape o jumătate de oră. După ce supraveghe ca toţi să-şi pună halatul, masca şi calota sterilă, Bîrlea îi invită într-un nou laborator – cu totul deosebit din toate punctele de vedere de celelalte pe care le văzuseră pînă atunci. Era sala organelor menţinute vii, prin perfuzie.

— „Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte” glumi Bîrlea. Aci putem studia în stare vitală, ce e drept numai „in vitro”, ţesuturi simple unicelulare, ţesuturi complexe şi organe întregi. Datorită modului în care sînt întreţinute, ele duc o viaţă obişnuită şi-şi păstrează toate calităţile fiziologice, asemenea celor ale organelor din stare normală. Dacă am fi poeţi...

Deodată se opri. Se aflau cu toţii în faţa unei nişe, unde, în vase speciale, pulsau ritmic şi regulat cîteva inimi.

— Da! Dacă am fi poeţi, reluă el cu o amară ironie, am spune că inimile acestea, deşi bat, sînt reci ca piatra...

— Nu pot da nici o fărîmă de dragoste, observă timid un student slăbuţ, cu părul zbîrlit.

Bîrlea se întoarse brusc spre cel care vorbise:

— Aşa e... o inimă rece nu face doi bani...

Atît asistenţii cît şi studenţii îl priviră miraţi. De obicei, profesorul era un om deosebit de vesel şi care împrăştia în jur un val de optimism robust. Acum, cînd îl auziră vorbind aproape că nu-l mai recunoscură. Lipit de cristalul rece al nişei, Bîrlea părea cu totul detaşat de cei din jurul său. Bătea încet darabana în geam şi privea fix un punct de pe perete. Apoi, revenindu-şi, murmură ca pentru sine.

— Se mai întîmplă...

Îşi privi ceasul.

— O să vă rog să mă scuzaţi. Trebuie neapărat să plec. Aşa că, dacă vă face plăcere, să-mi faceţi o nouă vizită, săptămîna viitoare. La revedere!

Profesorul se întoarse pe călcîie şi plecă grăbit din laborator. Chiar şi cei mai vechi colaboratori ai săi nu-şi aminteau să-l mai fi văzut vreodată atît de agitat. În tăcere şi cu vădită părere de rău se îndreptară spre vestiar.

*

Pe cînd se pregăteau să plece, fură opriţi de către bătrînul academician Viorel Dabija, fostul profesor al lui Bîrlea. Mărunt şi rotofei, astmatic, abia mai respira cînd intră în vestiar. Era vădit că se grăbise să întîmpine grupul viitorilor medici. Ostenit, se opri o clipă.

— Ei, copii, văd figuri dezamăgite. Frunţile sus! Aşa-l cunoaşteţi voi pe profesorul vostru, îmbufnat?

Studenţii tăcură stînjeniţi. De aceea, Dabija nu mai insistă, căci tăcerea lor era suficient de grăitoare.

— Nu-i nimic... e tare ocupat, obosit... trebuie să-l credem... Nu-i este uşor de loc. Acum, însă, n-aveţi încotro, va trebui să staţi la taifas cu un bătrîn care nu vi-l poate înlocui pe Bîrlea.

— Dar, domnule academician..., încercară să protesteze mai mulţi studenţi.

— Ia să nu-mi vorbiţi. Eu sînt campion de schi sau el? Eu sau el am

bătut recordul motociclist pe circuit închis? Pe urmă, operaţiile mele cardiace au fost urmărite cu sufletul la gură de toată lumea sau ale lui? Sau te pomeneşti că tot eu oi fi idolul studentelor din toată facultatea?

De data asta nimeni nu se mai putu stăpîni să nu rîdă.

— Aşa că vă rog să poftiţi cu toţii în laboratorul meu!

Dabija, care era el însuşi directorul unui alt institut, nu se putea dezlipi cu uşurinţă de cel mai bun elev şi colaborator al său. Mai ales în ultimii ani, Bîrlea făcuse o serie de lucrări îndrăzneţe în domeniul aplicării radiaţiilor în medicină. Mulţi bolnavi socotiţi ca definitiv pierduţi fuseseră redaţi vieţii graţie metodelor sale de lucru. Din acest motiv, chirurgul Dabija, deşi academician, om cu vastă activitate ştiinţifică mai ales în trecut, continua să colaboreze cu fostul său elev, pentru că, după cum spunea el, voia să fie „în pas cu vremea”.

Cabinetul lui Dabija nu era prea spaţios şi asta din cauza aparatelor care-l umpleau şi a cărţilor care se găseau aproape pretutindeni – pe mesele de faianţă, în dulapul cu reactive, pe scaune şi chiar pe jos. Cu greu, cei peste douăzeci de studenţi îşi făcură loc şi se aşezară în jurul academicianului.

— Ei, acum că sîntem în familie, să vedem ce vă doare. Ştiu, nu e nevoie să-mi spuneţi. E vorba de ultima inovaţie a lui Bîrlea, înainte de orice, pentru că eu nu vă pot arăta aparatul, să-i discutăm istoricul şi baza teoretică... Bun!

Se ridică de la birou şi căută din ochi ceva. Studenţii ghiciseră. Avea nevoie de tablă, pentru explicaţii.

— Ca în orice lucrare experimentală, începu înflăcărat Dabija, profesorul vostru a pornit de la date cunoscute – şi mai precis de la acţiunea radiaţiilor asupra organismelor unicelulare. Pentru asta a folosit ciuperca **Sacharomices cerevisiae** sau, popular, drojdia de bere – pe care a supus-o radiaţiilor ultraviolete ale izotopului de stronţiu 90, care emite unde beta, ale aurului radioactiv pentru unde alfa şi ale fosforului 32 şi cobaltului 60, ale căror radiaţii sînt mult mai profunde. În afară de acestea, a construit un aparat de reglat lungimea de undă, care se măsoară în Angströmi.

„În multe lucrări, ca acelea ale lui Vinogradov, Sergheenko, Sargeut sau Wood, se arată că radiaţiile opresc diviziunea celulară. Motivul este simplu. Din cauza radiaţiilor nu se mai produce sinteza enzimelor, adică a fermenţilor necesari înmulţirii celulelor. Lipsind enzimele, efectul este că drojdia de bere nu se mai înmulţeşte, nu mai creşte. De aci au pornit experienţele elevului meu!”.

Ultimele vorbe ale lui Dabija fuseseră spuse nu fără mîndrie.

În acel moment, intrară doi laboranţi care aduseră din amfiteatru o tablă neagră şi o agăţară în perete. Cu o vădită satisfacţie, academicianul se apropie de tablă şi desenă o celulă de drojdie sub care scrise şi prima literă a alfabetului grecesc, alfa **α.**

— Aceasta a fost faza alfa, adică prima fază.

Studenţii luau notiţe cu deosebită atenţie. Modul lui Dabija de a explica era foarte simplu, fără vorbe pompoase şi de aceea deosebit de atractiv. Mulţi dintre foştii săi elevi spuneau că la cursurile lui de chirurgie au impresia că audiază un splendid roman ştiinţific.

Expunerea lui Dabija continuă cîteva ore. Se întunecase afară şi studenţii stăteau aplecaţi asupra caietelor de note, ascultau cu încordare fiecare cuvînt al academicianului. Fiecare dintre ei avea impresia că ia parte activă la palpitantele lucrări de laborator, care-l duseseră pe Bîrlea la concluzii atît de îndrăzneţe.

De fapt, premisele chirurgului erau cunoscute. El pornise de la faptul că radiaţiile modificau dezvoltarea unor corpi chimici din celulă – enzimele. Continuîndu-şi lucrările, mai află şi alte fenomene asemănătoare. De pildă, în orice organism viu există unele substanţe care se numesc aminoacizi. Dacă aceştia sînt iradiaţi, îşi modifică structura chimică prin pierderea radicalului amino. Pentru asta, lungimea undei de raze ultraviolete nu trebuie să depăşească 200-300 Angströmi.

— Dragii mei, continuă înflăcărat Dabija, în organismul uman există cinci aminoacizi – aşa-numiţi vitali. Dacă lipsesc – atunci omul moare. Printre aceştia să luăm de exemplu pe cei denumiţi alanină şi triptofan. Dacă îi supunem unei radiaţii de o anumită lungime de undă, ei îşi schimbă imediat structura chimică. Din acest motiv, se transformă şi funcţiile fiziologice ale celulei şi ca urmare a modificării fiziologice, apare şi una morfologică, adică a formei, a alcătuirii ei. E clar? Nu? Bun!

— Îmi daţi voie?

— Spune

Dabija aşteptă răbdător observaţia studentului.

— Întotdeauna se obţine acelaşi rezultat?

— Nu, pentru că există şi unii factori externi – cauze care influenţează schimbări: cantitatea de apă din celulă, temperatura şi mulţi alţii. Ei, ca să terminăm, Bîrlea a ajuns la o nouă concluzie: dacă un animal unicelular se poate transforma, atunci se poate transforma şi un ţesut întreg – cînd asupra lui se proiectează o anumită doză de radiaţii. În modul acesta el

poate controla creşterea şi oprirea creşterii celulare şi chiar aduce mari transformări în structura celulei. În sfîrşit, ăsta-i aparatul construit pe baza acestor lucrări. Aţi priceput?

Studenţii îl înconjurară pe Dabija şi-l copleşiră cu tot felul de întrebări. Tinerii erau setoşi să afle tot mai multe. Bătrînul academician aproape că nu mai putea să pridideascâ cu răspunsurile. Erau mai ales unii care doreau neapărat să vadă aparatul şi, dintre ei, studentul cel mărunţel şi cu părul zbîrlit insista cel mai mult

— Zău, domnule academician, arătaţi-ni-l! Nici nu-l atingem...

— Nu se poate.

— Vă promitem...

— Nu se poate frate...

— De ce să nu se poată?

— Simplu, n-am cheile. Asta-i! făcu Dabija surîzînd.

*

În timp ce academicianul Viorel Dabija relata, cu lux de amănunte viitorilor medici, modul în care Bîrlea îşi realizase ultimul aparat pe care-l numise în mod provizoriu **biotransformator,** acesta se afla acasă, în bibliotecă. Îşi pusese pe masa de lucru o sumedenie de cărţi şi îşi deschisese ultimul manuscris la care lucra. Luă stiloul în mînă, scrise cîteva cuvinte, le şterse iritat, apoi după ce puse înapoi stiloul pe masă, mototoli coala de hîrtie.

În minte îi reveneau mereu cuvintele fostului său student: „Inimile reci nu pot da nici o fărîmă de dragoste”.

Avea impresia că are în faţă o firmă de neon cu cuvintele de mai sus. Vorbele se aprindeau şi se stingeau ritmic. Îl durea capul. Tîmplele îi zvîcneau. Se ridică de la masă şi se opri în faţa ferestrei.

În minte i se perindau noianuri de amintiri.

„Da, totul mi se trage de la izotopi, de la năzbîtia aia de biotransformator!” conchise el amărît.

Deşi nu era un om lipsit de sensibilitate, de pasiune, de omenie, nu se putea spune că profesorul Bîrlea se lăsa dominat de sentimente, de greutăţi, de ceea ce în mod obişnuit se numeşte soartă. Dimpotrivă, cu o energie neîntrecută decît de claritatea inteligenţei lui, muncind cu îndărătnicie, zi de zi, cucerise la 45 de ani tot ceea ce poate rîvni practic şi teoretic un om de ştiinţă. Timp de 20 de ani lucrase după cele mai noi metode, îmbunătă-

ţindu-le mereu, pînă ce dobîndise o adevărată măiestrie de artist în chirurgie – mai ales în cea cardiacă.

Adevărata glorie a venit însă abia după ce a introdus în tratament terapia cu izotopi radioactivi şi mai ales după ultima lui lucrare cu privire la modificările structurale ale celulelor. Dacă această din urmă cucerire ştiinţifică i-a adus celebritate, pe lîngă aceasta îi mai adusese şi multă amărăciune.

Eugeniu Bîrlea se socotea vinovat faţă de el însuşi şi faţă de fosta lui soţie, pe care după cum se autoacuza, o neglijase complet. Săptămîni de-a rîndul rămînea în institut şi lucra închis în laborator, uneori 24 ore din 24. Din întîmplare se ivise în căsnicia lui o a treia persoană, un bărbat.

La această amintire, profesorul îşi scutură umerii de parcă ar fi fost curentat şi totodată ar fi vrut să-şi lepede de pe umeri o povară neplăcută.

„Oare, dacă nu realizam ultima mea lucrare, eram mai fericit?" gîndi cu amărăciune Bîrlea. „Sau în ceea ce priveşte pe Miranda, vina o fi numai şi numai a mea? În fond, aveam deplina libertate să nu mă îndrăgostesc de ea ca un şcolar!"

Dezamăgirea de a-şi fi legat viaţa de un om de nimic, zbuciumul şi îndoielile lui privitoare la drumul pe care l-a apucat ar fi fost poate mai greu de îndurat dacă Bîrlea n-ar fi cunoscut-o pe biochimista Cella Opran. Mai tîrziu, chiar îi va mărturisi că prietenia lor însemnase pentru el un adevărat anestezic. Această comparaţie era foarte potrivită, dacă ne gîndim că Cella, colaboratoare a institutului de toxicologie, se ocupa cu prepararea anesteziceloor.

La început s-au întîlnit destul de rar şi numai în legătură cu munca lor. Prezenţa sobră şi discretă a acestei femei îl bucura.

Într-o seară, plecînd de la spital, Eugeniu se gîndi că Cella are totuşi faţă de el o prea exagerată rezervă. La urma urmei – îşi răspunse singur – la 31 de ani cît are, ar fi de mirare să nu fi iubit pe nimeni. Cine ştie! Te pomeneşti că şi ea...

De fapt, după cum avea să afle din unele răzleţe mărturisiri, şi Cella suferise o mare deziluzie. Cu cinci ani în urmă, cunoscuse un foarte talentat arhitect. După război, cînd oricărui cetăţean cinstit i-au fost create condiţii tot mai mari de a-şi folosi munca şi talentul în scopul fericirii obşteşti, acest „artist" şi-a dat arama pe faţă. S-a dat la fund. Un timp, Cella cu spiritul de sacrificiu al femeii, ar fi făcut orice pentru ca omul, pe care-l socotea că-l iubeşte, să-şi afle un rost. A încercat să-i găsească diferite slujbe, care să nu vină în contradicţie cu aspiraţiile unui artist. L-a

îndemnat să facă proiectul unei case de cultură, al unei şcoli, al unui spital, ba chiar şi al unei biserici. El însă se îndărătnicea de a nu intra în ritmul creator al vieţii. Cella a priceput atunci că el nu se adapta mai greu decît alţii, ci pur şi simplu era un om gol, de nimic.

Ruptura dintre ei a venit însă curînd, mult mai repede decît se aştepta chiar ea însăşi. La început, cînd se gîndea la o eventuală despărţire avea o strîngere de inimă şi uneori plîngea nopţi întregi. Cînd însă s-a întîmplat ceea ce hotărîse de mult, o miră mai întîi pe Cella uşurinţa cu care se petrecuseră toate.

Parcă scăpată dintr-o grea încercare, se simţea ca o convalescentă. Cella îşi concentră toate puterile numai în muncă. Venea la Institutul de toxicologie de dimineaţă şi rămînea acolo încă mult peste program. Un prieten de-al ei, un medic cu caracter de boem, îi vorbise de mult despre necesitatea unui anestezic perfect, anestezic a cărui influenţă să dureze şi în timpul durerilor postoperatorii şi astfel să-l scutească pe bolnav de zile de chinuri. În afară de aceasta, anesteziculul trebuie să fie şi complet netoxic.

Ca orice om trecut prin deziluzii sentimentale, Cella Opran se hotărîse eroic la vîrsta de 27 de ani să nu mai iubească, să nu mai cunoască nici un bărbat şi să-şi dedice toată viaţa găsirii acestui anestezic. Stătea zile întregi închisă fie în laborator, fie în biblioteca Academiei şi învăţa chimia alcaloizilor. Trecînd peste această epocă, începu munca experimentală. În mod normal, produsul muncii ei urma să fie verificat şi de către chirurgi. În acest scop a fost îndrumată către profesorul Eugeniu Bîrlea, care şi el se hotărîse, la fel de eroic, să nu se mai îndrăgostească niciodată.

Spre deosebire de alţi chirurgi, care, mereu cu bisturiul în mînă, uitau cu uşurinţă biochimia, Bîrlea era chiar un pasionat al acestei discipline surprinzător de bogată şi de complexă. Munca de zi cu zi, cot la cot, aduse repede după ea o prietenie trainică.

Cella, care gîndise pînă atunci că toţi bărbaţii sînt o adunătură de păcătoşi – şi Eugeniu care gîndea acelaşi lucru despre femei, începură să-şi modifice încetul cu încetul ideile. Aceasta însemna că amîndoi trecuseră criza sufletească şi o învinseseră – datorită mai ales prieteniei lor. Amîndoi şi-au dat seama deodată că se iubesc.

Bucuroşi ca doi copii, şi-au promis o zi de odihnă pe care însă o petrecură tot în laborator. În aceeaşi zi, chirurgul o ceru în căsătorie. Cum era şi normal, Cella ocoli un răspuns precis – ceea ce nu însemna însă un răspuns definitiv. El interpretă atitudinea Cellei drept o timidă formă de acceptare. Aceasta nu era prea departe de adevăr, dar îl împinse să comită o

greşeală, care duse la o întrerupere vremelnică a prieteniei lor.

Orbit de un sentiment pe care mai tîrziu însuşi Bîrlea îl privi josnic – de o gelozie nemotivată – pretinse Cellei să renunţe la munca ei de la Institutul de toxicologie. Era o dorinţă oarbă, de a o avea mereu lîngă dînsul. În acest scop, îi propuse chiar să lucreze în institutul lui. Atunci, nu-şi dădea seama că în dosul acestei dorinţe era teama de a nu i-o lua altul ca şi pe Miranda. Cella fu înspăimîntată şi profund jignită de condiţia care i se punea. Şi curios, ea care cu ani în urmă ar fi renunţat bucuroasă la orice pentru omul iubit, acum nu mai voi şi nici nu putu să renunţe la unicul lucru pe care i-l dăduse Eugeniu – mîndria de om de ştiinţă, pasiunea pentru muncă.

Se mai simţi jignită şi de faptul că ceea ce i se cerea era tocmai antipodul concepţiilor, nu numai ale ei, ci şi ale bărbatului pe care-l iubea. De aceea, cu uimire îşi dădu seama că dintr-o fiinţă sfioasă şi blîndă, devenise deodată un om mîndru şi puternic.

*

Nu se mai văzură o bucată bună de vreme, poate chiar două luni. Bîrlea, îndîrjit, îşi continuă cercetările cu privire la acţiunea radiaţiilor asupra celulei vii şi importanţa concentraţiei de apă în celula iradiată. La rîndul ei, Cella începuse o serie de experienţe îndrăzneţe cu curara, o otravă folosită de pieile roşii din Brazilia, şi care paralizează mai ales sistemul cardiac.

În ziua aceea, după cîteva operaţii reuşite, Bîrlea se reîntoarse abătut în laborator. Părea că vechea criză sufletească îi revenise. Prins însă de muncă – şi mai ales de rezultatele care, unul cîte unul, începeau să răsară – îşi uită pentru o clipă aleanul. Îl bucura mai ales rezultatul final, pe care-l socotea ca pe un factor de mare preţ în încheierea lucrării sale. Concluzia sa finală era că, în urma iradierii, curba raportului doză-efect variază direct proporţional cu cea a concentraţiei în apă a celulei. Acest rezultat aşteptat coincidea de altfel, cu altele similare cu privire la oxigen, bioxid de carbon şi o substanţă organică, citocina. Îşi terminase lucrarea atît teoretic cît şi experimental. Uitînd de cearta avută cu cîtăva vreme înainte, puse mîna pe telefon şi o căută pe Cella ca să-i comunice vestea. Cella însă era plecată la o conferinţă la Cluj şi rămînea acolo mai mult de o lună.

*

Munca în comun îi făcu să se întîlnească iarăşi. Îşi ocoleau cu greutate privirile şi nu se hotărau nici unul să deschidă discuţia. Totuşi, Bîrlea nu mai putu rezista şi, după ce-şi ceru scuze, îi ceru mîna pentru a doua oară – însă în aceleaşi condiţii ca mai înainte. Bineînţeles că fu din nou refuzat.

Aceasta se întîmplase tocmai în ziua în care urma să fie vizitat de către grupul de studenţi din ultimul an. De aceea îşi găsiseră profesorul atît de prost dispus.

După un lung proces de conştiinţă, după ce încercă zadarnic să-şi continue redactarea lucrării, îşi făcu o cafea neagră şi se culcă. Era noaptea tîrziu.

După trei ore de somn agitat, se deşteptă pradă dorinţei de a o revedea cît mai curînd pe Cella. Trebuia să cîştige, dar nu aşa cum îşi propusese el, ci să cîştige amîndoi.

Dimineaţa, fu deosebit de bine dispus. În timp ce se spăla pe mîini, înainte de a intra la operaţie, îşi făcu mintal planul celor ce i le va spune Cellei şi întrevăzu pentru amîndoi un viitor radios. Îşi termină munca aproape de orele cinci după amiază.

Fluierînd bine dispus, în timp ce se îmbrăca în vestiar, gîndea şăgalnic, parafrazînd, nici el nu ştia ce autor de romane senzaţionale.

„Ce-i cu inima ta, bătrîne tăietor de corduri? Bate pentru dînsa ori se preface? O iubeşti sau nu? Ei bine, dacă o iubeşti, trebuie să fii mai înţelegător cu ea şi să ai răbdare! Atunci, ce-i de făcut?”

Cu o grabă tinerească, îşi îmbrăcă haina, îşi puse pălăria, coborî scara, sărind cîte două trepte şi se îndreptă spre maşina care-l aştepta în curtea spitalului. Şoferul fu încîntat că, după atîta vreme, îl vede în sfîrşit din nou pe profesor bine dispus.

— Tot la toxicologie? îl iscodi viclean şoferul, zîmbind pe sub mustaţa-i porumbacă.

— Dar cum ai ghicit, Gyuri baci? se miră amuzat Bîrlea.

— După înfăţişare am văzut că v-aţi împăcat!

În momentul în care maşina ieşea în stradă, portarul îl opri.

— Vă caută de la toxicologie.

— Răspunde dumneata că tocmai într-acolo mă duc, spuse bucuros Bîrlea şi-l zgîlţîi voinicește pe şofer.

— Dă-i bătaie Gyuri! Sîntem aşteptaţi.

Ajunşi la toxicologie, Eugeniu sări din automobil şi sui în fugă treptele institutului.

— Domnule profesor! se auzi strigat de o voce de femeie.

Era colega de laborator a Cellei.

— Bună ziua! Unde-i Cella?

— E în nesimţire! strigă fata, frămîntîndu-şi mîinile. A băut dintr-un alcaloid pe care îl descoperise!

În mintea lui Eugeniu încolţi un gînd îngrozitor: s-a sinucis, s-a sinucis din cauza mea.

— Du-mă la ea!

Într-un laborator, pe o sofa, era întinsă fără cunoştinţă femeia pe care dorise atît s-o vadă.

— Am anunţat şi urgenţa!

Dar Bîrlea n-o mai ascultă. După un consult sumar, o luă pe Cella în braţe şi, fără nici o vorbă, porni cu ea spre maşină.

— Ce faceţi?

— E în comă, nu-i timp de pierdut!

În drum spre maşină, o întrebă pe asistentă.

— Nu ştii ce a băut? Vorbeai despre un alcaloid.

— Zău că nu ştiu! Caietele ei le-a luat de dimineaţă cineva de la minister.

— Vă rog să faceţi imediat analiza şi să-mi comunicaţi rezultatul.

Intră în maşină şi Gyuri baci, mohorît îi dădu pe Cella în braţe. Porniră în mare viteză. „Ce nătărău am fost!” gîndi Eugeniu. Prietena lui zăcea inertă, avea faţa congestionată, respira şuierător şi inima îi bătea tot mai greu. „Fetiţa mea dragă!” murmură amărît Eugeniu, dîndu-i mîngîietor la o parte părul care-i acoperise obrazul „De ce te-am lăsat să ajungi aci?”

La spital, chiar de la poartă, chemă medicul şi sora de gardă. Apoi telefonă academicianului Dabija care locuia în apropiere. Nici nu-şi dădu seama cînd şi-a luat halatul şi stetoscopul.

Acum, stătea aplecat asupra Cellei. Abia îi mai auzea inima, dar pulsul bătea ritmic. Bîrlea îi făcu o injecţie cu adrenalină, aşteptînd ca inima muribundei să reintre pe făgaşul ei normal. Dar efectul dorit nu se produse. Doar pulsul îi era ceva mai grăbit şi parca mai regulat. O vedea pe Cella cum se pierdea în faţa lui. O a doua injecţie direct în cord ar putea fi salvatoare. Cîteva clipe, inima palpită, dar, parcă obosită, bătăile ei scăzură, pentru ca apoi să-şi revină. Bîrlea răsuflă oarecum uşurat. În spatele său, medicul de gardă îi urmărea mişcările.

— Să-i facem o spălătură stomacală.

— Da, dar repede!

După zece minute, Cella era tot în nesimţire.

— Ciudat, tovarăşe. Circulaţia periferică e încă normală, stomacul a reacţionat şi totuşi pacienta nu-şi revine.

— Fă atunci o venesecţie şi perfuzie! Sondaţi rinichii şi ficatul! Sînge conservat avem suficient?

— Da.

După această nouă intervenţie, se părea că Cella prinse viaţă. Cam 20 minute inima îi bătu aproape normal, dar pe urmă contracţiile îi deveniră din nou slabe.

*

Trecuseră trei ore de cînd fusese adusă la spital. Orice tratament se dovedise zadarnic.

— Inima e singurul organ atins, domnule profesor! îi spuse medicul de gardă.

— Să se facă imediat cateterizarea cordului!

După alte 15 minute, Bîrlea îşi dădu seama că inima Cellei este paralizată, iar dacă mai funcţiona se datora exclusiv adrenalinei. De hotărîrea pe care o va lua acum, depindea viaţa femeii iubite, propria lui fericire. Da! Trebuia să încerce imposibilul! Fiecare clipă pierdută însemna teren cedat morţii. Alb la faţă, cu muşchii obrazului încordaţi, chirurgul îşi construi mintal schema operaţiei, tehnicile necesare. Decizia fu luată. Apăsă pe butonul dictafonului.

— Pregătiţi sala aseptică! Să se monteze plămînul electronic cu biotransformator, inima electrică şi aparatele de perfuzie!

— Am înţeles, tovarăşe profesor! În zece minute sînt gata..., se auzi glasul sorei de gardă.

După ce închise primul contact, apăsă pe un al doilea.

— Anunţaţi-l pe domnul director că în 15 minute fac o transplantare de cord. Da, da, o transplantare de cord!

Se ridică, îşi scoase halatul şi trecu în vestiar, unde îşi schimbă îmbrăcămintea. Îşi puse o tunică scurtă, iar deasupra ei un şorţ lung de cauciuc. Îşi alese cu grijă calota şi, absorbit, intră în vestibulul sălii de operaţie. Nici nu-şi dăduse seama că lîngă el se afla şi Viorel Dabija.

— Eugen!

— Da! A... dumneata erai...

— Stai puţin... Ne vom spăla împreună. Nu uita ce-ai învăţat de la mine: nu se operează enervat...

— Dar, maestre... eu..., se fîstîci Bîrlea.

— Ştiu ce vrei să-mi spui. Fumează o ţigară pînă mă schimb. După aceea, o să vedem ce trebuie să facem. Instrumentarul necesar este pregătit. Pe bolnavă o aduc chiar acum. Am consultat-o şi eu, în timp ce tu vorbeai cu sora. Are faţa cianozată şi respiraţia de tip Cheyne-Stokes. Totuşi, nu sînt neliniştit.

Academicianul Dabija văzuse că Cella se află în agonie. Respiraţia ei neegală, întreruptă şi grea, răceala membrelor, lipsa aproape totală a reflexului ocular – toate simptomele vădeau grabnica intrare în moartea clinică. El ştia că doar în puţinele minute care o despărţeau de moartea definitivă, biologică, Bîrlea va trebui să rezolve teribila problemă a salvării Cellei. Şi, totuşi, bătrînul şi încercatul medic nu trăda nici un fel de emoţie. Bîrlea îl privea recunoscător pentru această nouă lecţie primită la timp.

— Îţi mulţumesc! îi spuse, şi-şi strînseră bărbăteşte mîna.

Cei doi chirurgi trecură în laboratorul de perfuzie. Aici trebuia ales grefonul cel mai nimerit intervenţiei. Într-o nişă în care nu se putea intra decît îmbrăcat steril, se aflau diferite organe – unele chiar umane – sau piese patologice menţinute în viaţă. În pragul nişei, fură opriţi în mod neaşteptat de intrarea directorului.

— E o nebunie, Bîrlea, ceea ce vrei să faci! îi strigă acesta. Să transplantezi o inimă unui om? Unde s-a mai pomenit? Şi se întoarse spre Dabija, de parcă ar fi aşteptat din partea acestuia un semn de încuviinţare. Bătrînul savant însă dădu dezaprobator din cap.

— Dacă nu cutez acum, Cella moare..., răspunse Bîrlea înăbuşit. Trebuie să fac tot ce-i omeneşte posibil... Altfel, n-aş mai fi în stare să trăiesc.

— E totuşi riscant să-ţi îngădui. Gîndeşte-te bine!

Din glasul mai domolit al directorului, Dabija înţelese că totuşi îi va îngădui lui Bîrlea să comită „nebunia”.

— De încercat trebuie să încercăm. Să trecem de aceea, la partea practică! interveni cu hotărîre academicianul.

— Bine! oftă resemnat directorul.

În clipele grele apela întotdeauna la judecata clarvăzătoare a savantului, care-i fusese şi lui profesor.

— Trebuie să avem grijă ca factorii anatomici ai grefonului să concorde cu aceia ai bolnavei noastre.

— Şi ce grefă vrei să foloseşti?

— Mă gîndesc la cordul din vasul nr. 218, propuse Bîrlea. Directorul se aplecă şi prin fereastra nişei zări o etichetă pe care se putea citi:

ANTILOPA „BUCUS CAMPESTRIS”
CORD

LABORATORUL DE PERFUZIE
ASTRAHAN U.R.S.S.

— O inimă de antilopă, de ciută? făcu el mirat.

— E cel mai potrivit cord pe care-l am. Are capacitatea de 613 cc. Faţă de maximum uman de 757 cc, iar greutatea îi este doar de 254 gr.

— În fine... Dar ritmul?

— Teoretic, ritmul înseamnă adaptare la mediu. Vom realiza asta în primul rînd printr-un proces cantitativ – influenţa întregului organism şi mai ales a scoarţei cerebrale asupra grefonului – iar în al doilea rînd, printr-un fenomen calitativ: transformarea celulei miocardice.

— Bine, asta teoretic, dar practic?

— De primul fenomen, va avea grijă însăşi natura, iar pe cel de-al doilea îl va rezolva biotransformatorul nostru cu cobalt. Doar ştii că, prin reglarea radiaţiei, pot modifica morfologia oricărui ţesut.

Directorul îl privi întrebător pe Dabija, cerîndu-i parcă ajutor. Atitudinea lui Bîrlea îi arătă că operaţia trebuia să aibă loc imediat.

— Bine! Îl anunţ atunci pe ministru.

Directorul se întoarse pe loc şi porni cu paşi mari spre uşă. Tot atît de brusc se opri şi, revenind lîngă Bîrlea, îl îmbrăţişă.

— Îţi doresc succes!

*

În timp ce Bîrlea, Dabija şi cei doi medici care urmau să-i asiste se spălau, în amfiteatrul de deasupra sălii de operaţie se instalase ministrul Sănătăţii însoţit de directorul Institutului şi de cîţiva academicieni. În spatele lor se aşezară mai mulţi ziarişti cu blocnotesurile şi creioanele gata de scris.

Prin planşeul de cristal care-i despărţea de sală, puteau vedea totul. Chiar şi zgomotele pătrundeau sus, cu ajutorul unui difuzor.

Pe masa de operaţie, Cella stătea acoperită cu un cearşaf mare, alb. Chiar în stînga, la căpătîiul ei, era un aparat foarte asemănător cu un tablou de comandă dintr-o uzină electrică, prevăzut cu un mic ecran rotund de sticlă mată. Pînă sus, se auzea sunetul ritmic pe care-l emitea. Şi de fiecare dată, la fiece zgomot, curba de pe ecran tresărea. Acum, un biofizician îi manevra butoanele, urmărind atent orice modificare a curbei.

— Reglează inima electronică, şopti un academician din apropierea ministrului.

— Inima electronică? prinse o ziaristă şoapta din zbor. Şi merge ca una normală? mai întrebă ea, pregătindu-se să ia note.

— Da, dar după voia celui care o conduce.

— Vasăzică maşina asta pompează sînge...

— Exact! Sînge conservat.

În liniştea fremătătoare se auzea lunecarea uşoară şi grăbită a creionului. Medicii de faţă erau nerăbdători şi chiar mîndri că pot asista, fie şi de pe băncile amfiteatrului, la prima transplantare de inimă – făcută vreodată de un chirurg. De altfel, în urma intervenţiei ministrului, operaţia urma să fie televizată.

După ce puse la punct instalaţia aparatelor de radioteletransmisie, reporterul se apropie de academicianul Valentin Lascu, un cunoscut chirurg şi totodată unul dintre pasionaţii cercetători ai istoriei medicinei.

— Vă rugăm să spuneţi pentru ascultătorii noştri cîteva cuvinte despre operaţiile de acest gen.

Lascu refuză categoric. A fost nevoie ca ministrul să-i facă repetate semne de încurajare pentru ca, în sfîrşit, academicianul să se hotărască. Îşi aranjă ţinuta, îşi drese glasul şi se aşeză în dreptul microfonului.

— Operaţia la care vom asista astăzi este epocală, prin faptul că pentru prima dată în istorie se înlocuieşte o inimă bolnavă cu alta sănătoasă. Operaţiile pe cord au fost visul cel mai îndrăzneţ al tuturor generaţiilor de chirurgi. În evul mediu venesecţia era un act de măiestrie – apoi intervenţiilor chirurgicale le-a venit în ajutor anestezia. Acum, pornind pe linia marilor săi înaintaşi: Rehn, Djanelidze, Andreev, Crafford – colegul nostru, doctorul Eugeniu Bîrlea, cutează a înfrunta natura. Spre deosebire însă de 1844, cînd primul anestezist al lumii a fost considerat nebun, noi încurajăm şi sprijinim din tot sufletul pe iubitul nostru coleg. Să venim şi cu amănunte istorice.

Academicianul Lascu se înflăcărase. Tocmai îşi scosese un carneţel din buzunar, cînd un medic din apropiere îi dădu din partea ministrului un

bileţel, în care citi următoarele rînduri:

„Adăugaţi vă rog, că se grefează un cord de antilopă «Bucus Campestris», iar nu un cord de om cum s-ar putea interpreta”.

În clipa aceea, Lascu se întrerupse. Ochelarii îi căzură pe nas. Uitînd că vorbeşte în faţa microfonului, se adresă ministrului.

— Cord de Bucus? Cum? Cord de capră? Nu... nu... nu pot fi de acord. Asta-i fantasmagorie!

Şi, cu paşi mărunţei de bătrîn se îndreptă spre uşă. În prag, se opri însă clătinînd din cap şi se întoarse. Îşi reluă locul mormăind furios:

— Auzi, inimă de capră!

Deodată amfiteatrul amuţi. Bîrlea, urmat de Dabija şi de asistenţi, intrase în sala de operaţie. În timp ce-şi îmbrăca halatul steril, Bîrlea îşi îndreptă privirile spre ecranele cardiografului catodic aflat pe peretele din dreapta sălii. Sub el mai era şi cei al electroencefalografului. Ambele aparate ataşate la masa de operaţie erau reglate şi conduse dintr-o cameră alăturată. Chirurgul putea să aibă necontenit sub ochi atît situaţia sistemului circulator cît şi a celui nervos.

Pe cînd asistenţii fixau cîmpul operator, Bîrlea cerceta cu o privire experimentată masa pe care se afla pus instrumentarul chirurgical. Apoi, înţelegîndu-se din ochi cu vechiul său maestru, îl întrebă:

— Începem?

— Începem!

— Cum e pulsul? se interesă Bîrlea luînd în mînă bisturiul. Şi, fără să mai aştepte răspunsul, făcu prima incizie, de-a lungul şi prin mijlocul sternului.

— Filiform, domnule profesor..., răspunse sora de la capul bolnavei. Devine din ce în ce mai slab.

Bîrlea îşi ridică ochii spre ecranul cardiografului. Oscilograma tindea spre linia dreaptă. Rar de tot vîrfurile undei tresăreau. Circulaţia încetă. Deodată, tot trupul Cellei fu scuturat ca de friguri. Un fior. Faţa i se albi. Pleoapele îi încremeniseră întredeschise, iar buzele îşi pierdură orice colorit. Parcă-i fugise tot sîngele din vine.

— Domnule profesor!

Înspăimîntată, sora întrerupse contactul anesteziei electrice şi scoase casca de pe capul bolnavei.

Sus în amfiteatru, ministrul strînse balustrada din faţa sa, s-o frîngă. O clipă de apăsătoare tăcere se aşternu peste întreaga sală. Nu se mai auzeau decît aparatele care funcţionau la fel de ritmic ca şi pînă acum.

Ziarista scăpă creionul din mînă.

— Sssst! exclamă cineva.

Pe fruntea lui Bîrlea s-au ivit broboane de sudoare. Un şuvoi rece îi trece pe şira spinării.

Cella nu mai respira. Pielea ei nu se mai putea deosebi de cîmpurile operatorii. Pe obraz i se întipărise un zîmbet ciudat şi copilăresc, al omului care depăşise hotarul durerii.

Bîrlea îşi repezi mîna spre instrumentar.

— Dă-mi aparatul Petrov! I se păru că strigase atît de tare încît vibrau geamurile întregii clădiri, dar vorbele ieşiseră de pe buze abia auzite. Dezveliţi-i mîna dreaptă! Tampon! Soră, supraveghează pulsul!

— De-abia se simte... murmură sora.

Cu o mişcare precisă, acul seringii se înfige în artera humerală dreaptă.

— Daţi presiune! ordonă Bîrlea, de data asta nefiresc de calm.

Sîngele împins cu putere spre inimă colora încetul cu încetul obrajii palizi ai bolnavei. Respiraţia abia simţită pînă atunci devenea mai rapidă, chiar şuierătoare şi iată că pleoapele se zbat, iar muşchii se destind.

Sus, radiotelereporterul îşi şterge zgomotos nasul.

— Mai încet, ce dumnezeu! Lasă-ne în pace! îl apostrofează, furioasă, ziarista.

Ministrul, concentrat asupra fiecărui timp operator, se întoarse spre director.

— Crezi că o să reuşească?

— E dificil. Sîntem în faţa unei otrăviri puternice. Cred că Bîrlea vrea să cîştige timp, să cucerească secundele pierdute pînă la operaţie.

Amplitudinea cardiogramei creştea. Fiecare milimetru în plus însemna viaţă, poate salvarea. Aşa gîndeau ziariştii, aşa gîndea şi radioreporterul care s-a şi grăbit să anunţe emoţionat că inima bolnavei bătea din nou.

Trecuseră aproape 4 minute. Dintr-odată, după un efort extraordinar, faţa pacientei se congestionează, se învineţeşte. Pe ecranul cardiografului, în locul curbelor de pînă acum, apar două linii paralele încremenite.

Bîrlea, care nu lăsase încă bisturiul din mînă, face fulgerător o nouă incizie, de astă dată adîncă, în partea de jos a toracelui. Dabija lărgeşte plaga cu depărtătoarele. Patru pense Kocher scrîşnesc şi bisturiul deschide prin diafragmă, calea spre inima bolnavei. O nouă mişcare, şi pericardul, susţinut de alte pense, este deschis şi el. Prin ferestruica astfel făcută, Bîrlea îşi strecoară mîna dreaptă, prinde în palmă inima Cellei şi începe să o pulseze lent.

— Maestre, o fereastră largă toracală! îi spune el lui Dabija.

Cu mîna rămasă liberă, îşi ajută colegul să lucreze mai repede. Decolatorul îndepărtează aponevrozele de pe stern, cleştele muşcă osul şi toracele se deschide larg. Acum Bîrlea poate face mişcări mai precise – mai puternice. Sub mîna lui, inima bolnavei nu avea răgaz de odihnă nici măcar o fracţiune de secundă. Încet, abia perceptibil, porneşte iar să palpite, la început slab, apoi din ce în ce mai sacadat.

Treptat, treptat, obrajii Cellei prind din nou culoarea lor obişnuită. De sub legătura de tifon, un cîrlionţ castaniu îi năvăleşte pe frunte.

— Se simte pulsul?

— A reapărut...

— Controlaţi atent!

— 147 pe minut!

— Bine! Daţi-mi contactul cu sînge arterial!

Un asistent îi pune în mîna întinsă tubul cu ac de la ventriculul stîng al inimii electronice. Aproape reflex Bîrlea înfige acul în sinusul aortic.

— Sînge venos!

Un al doilea ac pătrunde pe traiectul arterei pulmonare, în ventriculul drept.

— Puneţi-i masca de oxigen! Duduitul inimii artificiale aproape că-i acoperise glasul.

Bîrlea simte cum o nemaipomenită oboseală pune stăpînire pe el. Sub ochi i se adînceau cearcăne vinete.

Trebuie să rezist..., îşi spune, încleştîndu-şi fălcile. În tîmple, două ciocane îi bat repede, într-un ritm vertiginos. În urechi, îi ţipă înnebunitor o sirenă. Lampa scialitică de deasupra mesei prinde deodată să se rotească împreună cu întreaga sală de operaţie. Totul a durat o cîtime de secundă. Tresări, îşi îndreptă spatele şi îşi muşcă buzele atît de violent, încît masca i se roşi de sînge.

Inima Cellei, aflată în palma lui, aproape că refuza să mai bată, chiar şi sub impetuoasa presiune pornită din inima electronică. Pe suprafaţa ei lucitoare şi netedă apăreau puncte negre. Funcţiona ca o pară de cauciuc mînuită de o mînă leneşă şi nedibace.

— A murit... e paralizată! Bîrlea îşi ridică privirea întrebător şi rugător spre Dabija. Să...

— Trebuie să încerci! hotărî academicianul. Ai timp patru minute!

— Aduceţi cordul perfuzat! spuse Bîrlea cu o voce sugrumată. Respira greu. Îl dureau umerii. Stătea încordat ca un arc. Calota i se năduşise.

Dabija prinde inima de antilopă cu un şervet Mikulitsch, o ridică din vasul ei şi aşa fremătătoare, o aşează în toracele deschis.

— Să ne coordonăm mişcările! Ia acul Gudov şi asigură întîi coronarele!

Bîrlea execută acum aproape automat ordinele date de maestrul său. Alb ca şi halatul pe care-l purta, se clătină o clipă.

„S-a sinucis!" îi fulgeră prin minte pentru a doua oară această îngrozitoare idee. „Trebuie, trebuie să o salvez!"

— Eugen! Glasul lui Dabija îi răzbătu în urechi ca venit de la mare adîncime. Hai, prinde sinusul aortic!

Două pense argintii scrîşnesc sub lumina lămpii şi prind simultan artera.

Scuturîndu-se ca de o povară inutilă, Bîrlea suturează bontul aortic şi anastomozează aorta inimii perfuzate. Devenise din nou stăpîn pe sine. Mişcările lui îşi recăpătară precizia, zdruncinată cu o secundă înainte.

— Apropie mai mult vena pulmonară dreaptă!

Calm, Dabija înclină uşor grefonul în direcţia cerută de chirurg.

Vîjîitul monoton al complexului de vasculografie Gudov se aude tot mai puternic. Precis şi liniştit, îmbucă arteră cu arteră, venă cu venă. În tot acest timp, în ritmuri diferite, trei corduri băteau într-o nemaipomenită cursă: inima electronică dirijată de medici, inima Cellei din ce în ce mai rar şi inima ciutei, năvalnic şi totuşi ca un perfect cronometru.

În amfiteatrul încordat la paroxism paşii unui nou venit duduie halucinant.

— Ssst! izbucneşte scos din sărite Lascu.

Ministrul se întoarce pe jumătate şi priveşte spre cel care intrase. Acesta îi întinde un plic. Ministrul îl deschide, citeşte rapid o adresă bătută la maşină. Păleşte. Parcurge din nou hîrtia şi uitîndu-se în sală îşi muşcă buzele.

— Poţi pleca! murmură ei cu glas stins. Se reaşează, îşi şterge faţa năpădită de o sudoare de gheaţă. Păcat, mai murmură el, mare păcat!

După ce făcu cea din urmă legătură a grefei, fixînd-o în noul ei lăcaş, Bîrlea simţi în mînă cum pîlpîie pentru ultima oară inima femeii pe care o iubea. A mai tresărit o dată slab – şi a încremenit. Dacă cineva ar fi putut pătrunde cu privirea pe sub mască, ar fi văzut aşternîndu-se pe buzele chirurgului un zîmbet amar. Urma acum să o extirpe ca pe un lucru de prisos, ba chiar nociv. Foarfeca străbate printre spaţiile lăsate între pense şi cu o singură mişcare Bîrlea şi Dabija scot inima împietrită.

— Daţi-mi un vas steril!

Sora, care s-a apropiat să primească piesa rezecată, fu neplăcut izbită de tonul rece cu care îi vorbise Bîrlea.

Întreţinut de inima electronică şi de perfuzia grefei, trupul Cellei prinde să se învioreze. O culoare roză îi reapare în pomeţii obrajilor.

— Întrerupeţi cordul mecanic! Perfect! Controlaţi pulsul!

— Bate!

— Cît?

— 160!

— Scoateţi masca de oxigen!

La început slabă, apoi mai grăbită, respiraţia îşi găseşte făgaşul normal. Pe ecranele pînă acum încremenite, curbele îşi reiau mişcarea armonică. Cella trăieşte. Viaţa năvăleşte din nou în toată făptura ei.

Un zgomot surd, deosebit de toate celelalte ale sălii de operaţie, atrage atenţia chirurgilor. Deasupra, în amfiteatru entuziasmul ridicase întreaga asistenţă în picioare. Din pieptul fiecăruia izbucnea o exclamaţie de uşurare.

Numai cei care urmăreau prin televiziune mersul intervenţiei aveau dreptul să fie nemulţumiţi. Năucit şi fericit radiotelereporterul îşi depusese aparatul la picioarele bătrînului academician Lascu, dar pe ecran nu se mai vedea acum decît o gheată care se zbuciumă ca în prada unui delir.

*

După ce au fost detaşate ultimele legături cu inima electronică şi aparatul de perfuzie, Cella fu culcată în căuşul plămînului de oţel. Aproape imediat după închiderea cilindrului metalic, Bîrlea puse în funcţiune biotransformatorul cu cobalt, adaptat în partea superioară a aparatului. Radiaţiile cu undă scurtă, deosebit de puternice şi pătrunzătoare ale izotopului erau îndreptate asupra grefonului. Cadranele de oţel ale plămînului artificial indicau intrarea în funcţiune normală a organismului Cellei.

— Trăieşte! îşi spuse Bîrlea privind în urma surorilor care o transportau pe Cella din sala de operaţie. Nici el nu ştia prea bine ce se petrecea atunci în sufletul său. Avea senzaţia certă că în văzduh pluteşte maiestoasă tema triumfătoare a andantelui din „Simfonia Destinului” de Beethoven. Era transfigurat.

În timp ce-şi scoteau halatele, Dabija se apropie de fostul său elev. Pe feţele amînduror se vedea dorinţa de a-şi spune ceva – nemaigrăit pînă atunci.

Prin uşa larg deschisă a sălii, intrară ministrul şi directorul Institutului, însoţiţi de un grup de medici.

— Vă felicit! fură primele lui vorbe – apoi i se adresă direct lui Bîrlea.

— Citeşte! şi îi întinse scrisoarea primită cu cîteva minute mai înainte. Grefa... nu era necesară! Fusese un simplu narcotic inofensiv...

— Nu pricep... despre ce narcotic vorbiţi, bîgui Bîrlea.

— Imposibil tovarăşe ministru, interveni Dabija, cordul ei era paralizat... A murit sub ochii noştri. A murit, accentuă el din nou.

— E îngrozitor...

Bîrlea se întoarse brusc şi ieşi aproape în goană din sala de operaţie. Nu se opri decît în rezerva unde fusese instalată Cella.

Privi înfrigurat cadranele plămînului de oţel. Întorsătura neaşteptată, provocată de informaţia pe care o primise de la ministru şi de analiza lichidului rămas nebăut de Cella, îi uluise pur şi simplu. Rezultatele ambelor analize erau identice. Ea băuse o cantitate dintr-un narcotic inofensiv. Deci nu putea fi vorba de vreo otrăvire. Totuşi, datele clinice arătau contrariul. Cateterizarea cordului şi aspectul miocardului dovedeau tocmai existenţa unei otrăviri. Era o problemă stranie. Dacă fusese o simplă stare de narcolepsie, de unde apăruse atunci toxicoza? Va vedea el mai tîrziu!

Mîinile lui se opriră pe butoanele biotransformatorului. Mări intensitatea radiaţiei. Ameţit şi stors de puteri, îşi lipi fruntea de metalul rece al cilindrului. Apoi căzu pe un taburet aflat la căpătîiul Cellei. De sub cadrul de sticlă, care acoperea capul bolnavei, răzbătea prin ventile respiraţia ei slabă, dar totuşi regulată. Părea că Cella doarme. Arar se auzea cîte un suspin uşor. Uneori buzele ei, uscate de o dogoare lăuntrică, se mişcau spasmodic părînd că vor să spună ceva.

Sora, care stătuse pînă atunci retrasă, se apropie de chirurg.

— Tovarăşe profesor, nu vă supăraţi că vă spun...

— Spune! răspunse Bîrlea în silă.

— Văd că sînteţi necăjit... Trebuie să vă odihniţi! O să-i fiţi mai de folos aşa.

Bîrlea se ridică şi plecă abătut. Îşi mişca anevoie picioarele. În minte i se încrucişau mii de ipoteze în legătură cu originea otrăvirii. Nodul gordian trebuia tăiat. Era necesar să treacă imediat la acţiune. Intră în primul laborator. De acolo, ceru telefonic Institutului de toxicologie să i se trimită o probă din substanţa băută de Cella. Apoi se duse în cabinetul lui Dabija care tocmai făcea analiza miocardului extirpat.

— Ai reuşit să stabileşti formula drogului?

— Încă nu... Mai am... Nu-i un alcaloid atît de simplu... Eu însă ţi-aş propune să te odihneşti...

— Şi dumneata? De ce nu pricepeţi? N-o pot lăsa singură...

*

Afară era de mult noapte. În tot spitalul nu se aflau luminate decît două ferestre: cea de la cabinetul lui Bîrlea şi aceea a rezervei unde era instalată Cella.

A doua zi, de cum primi proba de lichid, chirurgul se înfundă în laboratorul de chimie analitică. Pornind de la substanţa băută de Cella, trebuia să ajungă la una asemănătoare toxinei analizată de Dabija. Dacă substanţa era inofensivă, fapt pe care îl va dovedi imediat experimentînd-o pe animale – atunci ceva intervenise întîmplător, un factor extern, necunoscut, care a trebuit să-i schimbe calităţile chimice.

Din cînd în cînd, intra în camera bolnavei sale, apoi abătut, se întorcea în laborator. Nici una dintre ipotezele pe care şi le pusese, nici una dintre probele pe care le făcuse pe iepuri nu i-a adus rezultatul dorit.

În a treia seară, starea Cellei era neschimbată. Neliniştit, Bîrlea se aşeză lîngă soră, vru să fumeze, dar amintindu-şi unde se află, frînse ţigara şi o aruncă.

Cadranele de control indicau aceleaşi cifre ca imediat după operaţie. Inima bătea des şi slab, respiraţia se menţinea aproape de normal.

— De ce nu-şi revine încă? Acest gînd îl frămînta, iar Bîrlea nu şi-a dat seama că-l formulase cu glas tare.

— Tovarăşe profesor!

— Mă rog?

— Nu s-ar putea să-i fie rău din cauză că grefa n-are legătură cu sistemul nervos?

— Ei nu! răspunse el plictisit. Inervaţia se restabileşte odată cu vascularizarea...

— Dar dacă....

— Lasă-mă soră, nu mă mai întreba! Lasă-mă te rog!

Sora tăcu şi contrariată, ieşi din încăpere. Bîrlea dădu din umeri şi începu să se plimbe în jurul aparatului în care era culcată Cella. Îl preocupa aceeaşi problemă a toxicului.

Spre dimineaţă, unul dintre asistenţii lui Dabija îi aduse formula chimică pe care o stabiliseră cu amănunţime. Mai mult decît atît, ei dovediseră

că, luînd ser din inima extirpată şi injectîndu-l animalelor, acestea mureau cu inima paralizată.

Singur în laborator, Bîrlea compara rezultatul maestrului său cu acela la care ajunsese el. Nu era deosebire mare. Doar o catenă laterală în poziţie para – atîta tot...

În acel moment, sora dădu buzna în laborator. Părea îngrozită. Se vedea că venise într-un suflet.

— Tovarăşe doctor... mi se pare că...

— Ce-i?

— Nu ştiu – acele aparatelor oscilează de cîteva minute... foarte puternic. Mi-e teamă ca nu cumva...

Bîrlea o dădu la o parte şi, fugind, se opri în uşa rezervei. Rămase locului, respiră adînc şi intră în vîrful picioarelor. Primul lucru pe care-l văzu, fu indicatorul cardiografului, care de la 160 bătăi se oprise la 95. Speriat, se aplecă spre faţa Cellei.

Parcă o străbătuse un curent electric. Fu o clipă de nemişcare totală – apoi, prin amplificatorul stetoscopului, se auziră bătăile puternice şi regulate ale unei inimi normale. Pleoapele îi tresăriră, ochii i se deschiseră largi.

— Apă! fu prima ei vorbă.

Bîrlea ridică acoperămîntul de sticlă şi îi strecură, printre buze, cîteva picături de apă. Imediat, ca după un drum lung şi istovitor, Cella adormi.

— Poţi pleca, soră! Veghez eu.

Eugeniu rămase singur. În sfîrşit, Cella dormea somnul însănătoşirii. Rezemat de pervazul ferestrei, o contempla, îi urmărea fiecare tresărire a muşchiului feţei, se desfăta de tot ceea ce îi dovedea că ea trăieşte.

— Ce simplu e să fii fericit! îşi spuse el înveselit.

Absorbit de nemăsurata lui fericire, nici nu observă cînd intră academicianul Dabija. Acesta îi privi cîteva clipe pe amîndoi şi un zîmbet părintesc îi flutură pe obraz. Apoi, după cum îi era obiceiul, rezumă alegoric situaţia:

— Dacă Miranda te-a făcut un Oneghin, prin Cella ai devenit un Pygmalion. Şi amuzat de propriile-i cuvinte, continuă:

— Un Pygmalion atomic!

*

Cîteva luni după aceea, Cella şi-a petrecut convalescenţa departe de orice activitate sau zvon de lucru. Nu citea nimic – nu vedea pe altcineva în afară de Bîrlea şi Dabija, care veneau la dînsa săptămînal – căci fusese

instalată într-o vilă, izolată în mijlocul Bucegilor. Orice emoţie îi putea fi fatală. De aceea, chiar şi aparatul de radio nu funcţiona.

În primele zile, după ce fusese scoasă din plămînul electric, nu-şi dăduse seama bine de ceea ce se întîmplase cu dînsa. Îi păruse că trecuse printr-o imensitate haotică, întunecoasă şi pustie. Altfel de senzaţii nu avusese. Vag de tot întrevedea figura lui Eugeniu din momentul în care deschisese ochii pentru prima dată.

Tratament medical nu i se mai făcea. Din cînd în cînd, era vizitată de un radiolog – care aducea cu el un mic aparat cu care-i făcea radioscopia. La întrebările ei, acesta răspundea rezervat şi invariabil.

— Merge bine... da, merge bine...

Începuse s-o plictisească toată îngrijirea minuţioasă care i se dădea şi care n-o lăsa să facă nimic. Într-o zi, i se plînse academicianului Dabija de aceasta. Bătrînul o ascultă în tăcere şi zîmbi apoi, ca amuzat de o idee.

— Zici că vrei să-ţi reîncepi activitatea?

— Da, bineînţeles!

— Vezi, însă vei avea emoţii... şi pentru tine...

— Nu mi-e teamă de nici o emoţie...

— Să te punem la încercare?

— De ce nu!

— Aşteaptă.

Bătrînul academician îşi luă pălăria şi plecă deosebit de grăbit. Plecarea precipitată şi zîmbetul lui şăgalnic îi dădură unele vagi bănuieli Cellei, dar văzînd că după două ore nu se mai întoarce, se culcă.

Ţîrîitul prelung al soneriei o trezi din somn. Se întorsese Dabija.

— Of, spuse el gîfîind am cam întîrziat... a trebuit să alerg serios...

— Unde-aţi fost?

— Aici e aici! Zici că poţi suporta o emoţie?

— Da? făcu surprinsă Cella.

Dabija ieşi în fugă din încăpere. Cînd reintră, îl aducea de mînă pe Bîrlea.

— Eugeniu, spune-i ce ai să-i spui!

Cella pricepuse de îndată despre ce era vorba şi nu se emoţionă de loc. Cel puţin aşa pretindea ea mai tîrziu. Cei doi bărbaţi, spuneau însă contrariu!

EPILOG

Trecuseră doi ani de la memorabila operaţie.

Pe una dintre străzile în serpentină din Sinaia, putea fi văzut un bătrîn îmbrăcat într-un ciudat costum de vînătoare în urma căruia urca gîfîind o tînără sportivă.

— Ei, mai avem mult? întrebă fata.

— A, puţin, încă vreo 3-4 kilometri.

După cîţiva paşi, bătrînul se opri în faţa unei vile.

— Am ajuns!

Intrară în curte. Pe uşă văzură prins un bilet.

„Sîntem la schi. Venim curînd!

Eugeniu şi Cella”

Bătrînul, în care desigur că l-aţi recunoscut pe academicianul Viorel Dabija, scoase o cheie, deschise uşa şi, urmat de fată, intră în vilă. În salon, îi aştepta un foc îmbietor. Se instalară în două fotolii confortabile de lîngă cămin.

— Pînă vin gazdele, v-aş fi recunoscătoare dacă mi-aţi da cîteva lămuriri cu privire la cercetările doamnei Bîrlea.

— Tot ce pot să-ţi spun, e că de cîteva luni de zile lucrează împreună cu soţul ei la descoperirea unei antiradiotoxine.

— Dar nu înţeleg: de ce lucrează aici şi nu la Bucureşti!?

— Din cauza sănătăţii ei. Statul s-a îngrijit să-i creeze condiţii favorabile de lucru în această localitate liniştită.

— Dar dumneavoastră la ce mai lucraţi? mai întrebă ziarista care lua note.

— Deocamdată am venit să mă odihnesc. Mai bine să facem o partidă de dame!

Fata îi aruncă o privire piezişă dar n-apucă să-i mai răspundă că uşile se deschiseră larg şi în încăpere năvăliră veseli şi mirosind a zăpadă, Cella şi Eugen.

— Ne-a venit căprioara! exclamă bucuros Dabija primind-o pe Cella în braţe, în vreme ce Bîrlea îi făcea din spate un semn conspirativ de tăcere.

Ziarista, care însă nu observase semnul speriat al chirurgului, interveni cu importanţă.

— Să rectificăm, tovarăşe academician: de antilopă a fost grefa, nu de

căprioară!

Observînd chipurile fîstîcite ale celor doi bărbaţi, ziarista bîlbîi încurcată:

— Vă rog să mă iertaţi... n-am ştiut că...

— Despre ce grefă e vorba? făcu surprinsă Cella.

E momentul să spunem cititorilor că ea nu ştia nimic despre inima-i de ciută. Pentru a-şi feri de emoţie soţia, Bîrlea ezitase mereu să-i mărturisească adevărul cu privire la operaţia care avusese loc.

Dabija rîse molipsitor.

— Ei, lasă grefa! Spune-ne mai degrabă cum a fost la schi!

— Nu, mai întîi spune-mi de grefă şi apoi vorbim noi şi despre schi!

— Nu-mi plac încăpăţînările astea, draga mea! rosti pe tonul unui soţ absolutist Bîrlea. Trebuie să fim politicoşi cu oaspeţii noştri şi să le respectăm dorinţele.

Şi, întorcîndu-se spre academician, continuă:

— Am schiat minunat! A, nu ştii? Cella era cît p-aci să cîştige campionatul de slalom uriaş.

— Nici mie nu-mi plac exagerările tale! replică Cella pe tonul folosit de Eugen. Se vedea însă că e măgulită. Să nu-i credeţi! Am ieşit abia a cincea.

— Îmi pare bine de ce am aflat! spuse Dabija. Şi aparent fără nici o legătură, se adresă fostului său elev:

— Atunci nu înţeleg de ce nu-i spui?

Trecîndu-şi privirea de la unul la altul, Cella se încruntă.

— Aşa sînteţi toţi bărbaţii!

— Draga mea! se alarmă Bîrlea.

— Parcă mi-ai făgăduit odată solemn că nu-mi ascunzi nimic...

— Părerea mea este, mormăi stăpînindu-şi rîsul Dabija, că nu el ascunde, ci dumneata ţii ascuns acel lucru.

— Ce glume sînt astea? Să ştiţi că mă supăr de-a binelea.

— Ei, atunci să-ţi spunem: în pieptul dv. drăguţă Cella, bate de aproape doi ani de zile o inimă de ciută...

Astfel a aflat Cella povestea inimii ei de sălbăticiune.

*

* *

Puţin după asta, într-o seară, stînd în faţa căminului lor, în care se hîrjoneau flăcărui albăstrii, Bîrlea îşi aduse deodată aminte de ceva.

— Demult voiam să te întreb, draga mea, ce-ai mîncat înainte de accident?

— Nimic! Ţin minte că în ziua aceea nu fusesem la masă.

— Bizar. Nici măcar o bucăţică de zahăr, o bomboană?

— A, ca să vezi cum am uitat! O prăjitură.

— Halal om de ştiinţă mai eşti şi tu! Prăjitura asta te-a costat prima ta inimă. Mă întreb pe ce-o s-o schimbi pe a doua.

— Dar, Eugen? Ce vorbe sînt astea?!

— De la început ţi-am spus, continuă el glumeţ că nu eşti croită pentru ştiinţă. Degeaba ai fost tu premiată pentru narcotic. Şi o mîţă ştie să soarbă ceva pe nerăsuflate. Tu însă, înainte de a te îmbăta, trebuia să ştii că alcaloidul tău, combinat cu levuloza, devine mortal.

— A fost o întîmplare nenorocită.

— Ba nu. Nu încerca te rog să mi te strecori. Şi în orice caz, pe noi oamenii de ştiinţă nu întîmplările ne interesează.

— Ba da! Sau ai uitat cum a fost descoperită radioactivitatea...

— Ba n-am uitat!... Exact după cum a descoperit Newton legea gravitaţiei universale, mulţumită mărului care a picat din pom. Tu, dacă erai acolo, mîncai mărul!

— Deocamdată, ştiu că ai la activul tău două vieţi, iar cea de-a doua numai mulţumită mie. Aşa că, fii respectuoasă cu bărbatul, iubitul, tatăl şi mama ta!

SFÎRŞIT

P.S. Recitind această povestire din „epoca de piatră” a science-fiction-ului, mi-am dat seama că, în ciuda ideii interesante şi a unui final alert, naivitatea mentalităţii de atunci nu poate fi tăinuită. Totul îmi pare ca o întîlnire temporală a mea cu mine însumi sub forma lui homo primigenius. Aşa cum, din păcate, se întîmplă prea adesea în istorie, spre a ajunge la era de aur a anticipaţiei româneşti din anii ’60—’70 a trebuit să reluăm filogeneza aproape de la zero. Într-o competiţie actuală, dacă nu s-ar prezenta într-o variantă ameliorată, „Inimă de ciută” n-ar avea şanse prea mari. Poate că acesta e destinul de umilinţă al tuturor recordurilor. Oricum, reversul pozitiv al relecturii mele dezamăgite, este că bătrîni şi tineri am evoluat uimitor în ultimele trei decenii care despart actuala anticipaţie cosmică de anticipaţia fără imaginaţie.

Adrian Rogoz – 1984.